

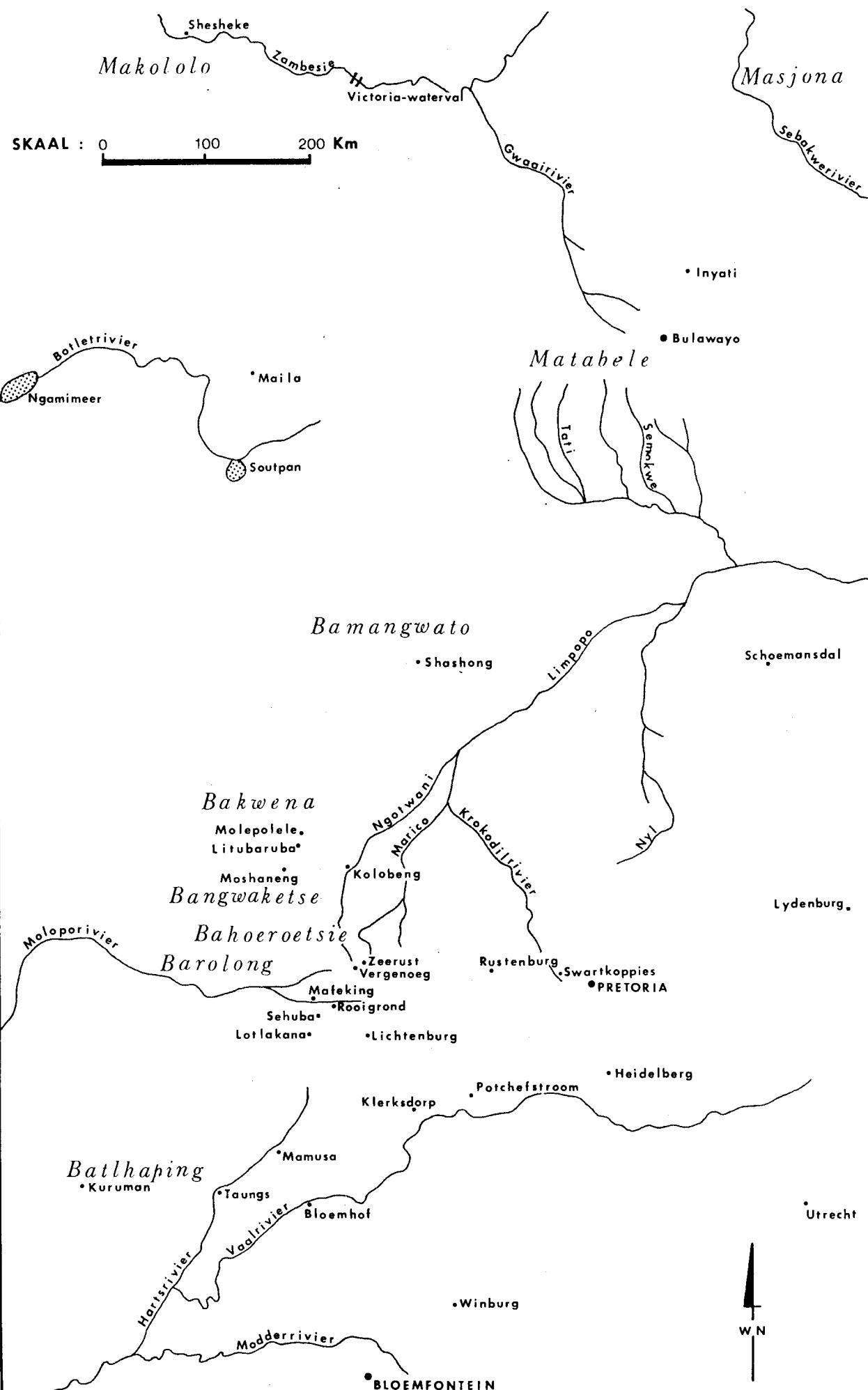
BESLUIT

Jan Viljoen het as pionier 'n leidende rol gespeel in die temming van die Transvaalse wesgrens. Dit is waarin sy waarde vir die geskiedenis van die Suid-Afrikaanse Republiek lê. Hy het die gesag daarvan gehandhaaf teen aanslae van sowel Bantoe as Brit. Hy word nie onthou vir dapper dade op die slagveld nie, maar in die bewaring van vrede midde in botsing en stryd. Aan die oorlog teen die Bakwena in 1852 het hy nie deelgeneem nie, ook nie teen die Batlhaping in 1858 nie. Tydens die Eerste Vryheidsoorlog het hy eerder die vrede bewaar as om 'n stryd met die Boere se vyande op die wesgrens uit te lok. Sy dood in 1893 het nie net vir sy familie 'n verlies betekenis nie, maar ook vir sy land en volk.

Sy grafskrif bevat nie sonder rede nie die historiese oordeel dat hy 'n "ware patriot" was "die alles opofferde voor vrijheid en recht", hoewel die historikus dit in die lig van Viljoen se lewensverhaal sou wou kwalifiseer.



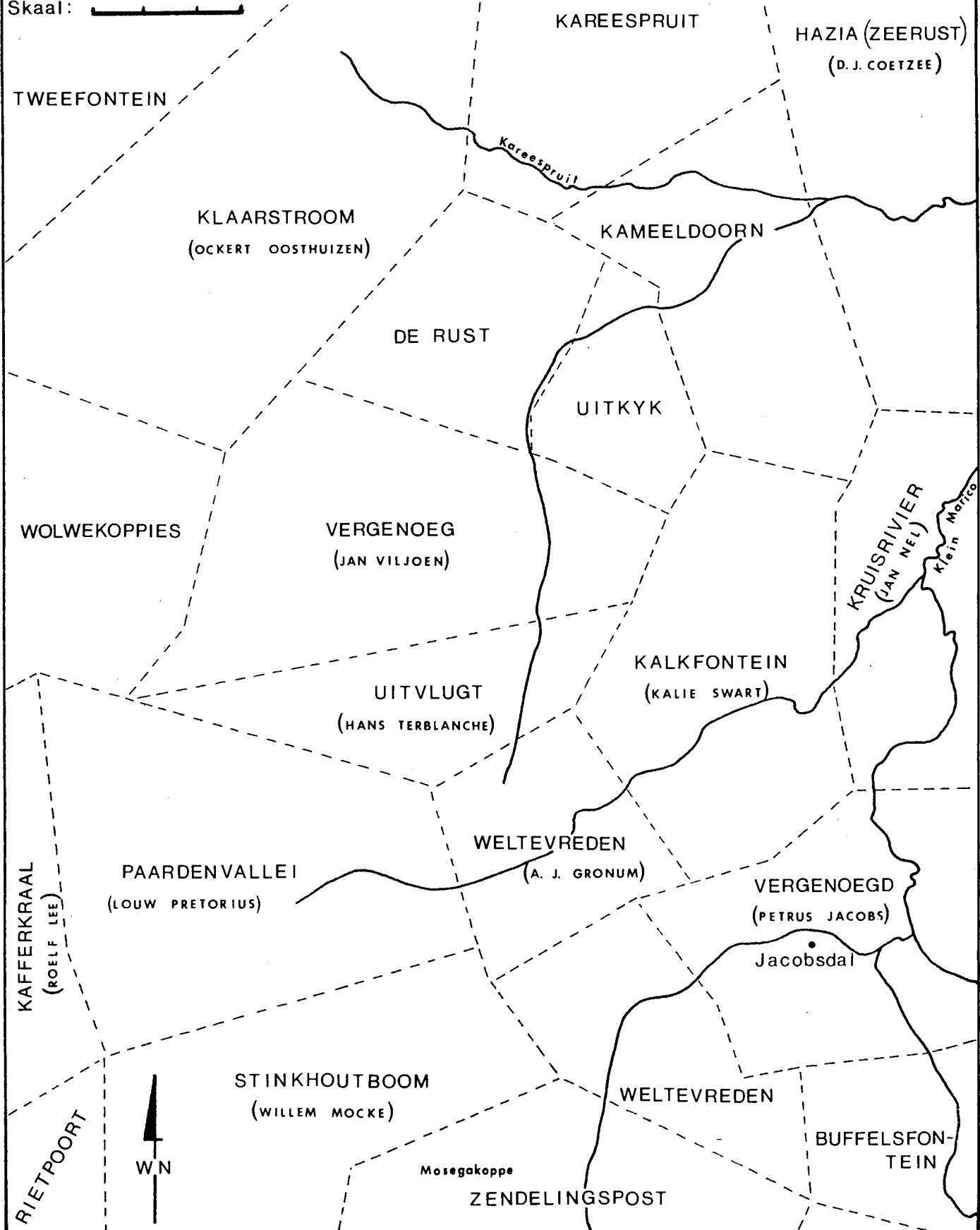
GEBIED WAAR JAN VILJOEN 'N ROL GESPEEL HET



Saamgestel uit: John Bartholemew (ed.): *The Times Atlas of the World*.
Volume IV. London, 1956. Plate 21; en argivale bronne.

DIE LIGGING VAN VERGENOEG EN BUURPLASE

Skaal: 1 2 3 4 Km



BRONNE

I. LITERATUUR

AGAR-HAMILTON, J.A.I.:

The Native Policy of the Voortrekkers, 1836-1858. An Essay in the History of the Interior of South Africa - 1836-1858. Cape Town, 1928.

AGAR-HAMILTON, J.A.I.:

The Road to the North. South Africa, 1852-1886. London, 1937.

BARNARD, B.J.:

'n Lewensbeskrywing van Majoor Henry Douglas Warden (Argief jadboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1948 DEEL I).

BECKER, P.:

Path of Blood: The Rise and Conquests of Mzilikazi founder of the Matabele. London, 1962.

BREUTZ, P.-L.:

Die Stamme van die Distrikte Lichtenburg en Delareyville. Pretoria, 1957-1958 (Unie van Suid-Afrika. Departement van Naturelle-sake. Etnologiese Reeks No. 37).

BREUTZ, P.-L.:

The Tribes of Mafeking District. Pretoria, 1955-1956 (Union of South Africa. Department of Native Affairs Ethnological Publications No. 32).

BREUTZ, P.-L.:

The Tribes of the Marico District. Pretoria, 1954. (Native Affairs Department Ethnological Publication 30).

BROOKES, E.H.:

The History of Native Policy in South Africa from 1830 to the Present Day. Cape Town, 1924.

BULPIN, T.V.:

Lost Trails of the Transvaal. Cape Town, 1965.

BULPIN, T.V.:

To the Banks of the Zambezi. Cape Town, 1965.

CORY, G.E.:

The Rise of South Africa. A History of the Origin of South African Colonisation and of its Development towards the East from the Earliest Times to 1857. VOLs. IV and V. Cape Town, Struik, 1965.

- DE KOCK, W.J.: Ekstraterritoriale Vraagstukke van die Kaapse Regering (1872-1885) met besondere verwysing na die Transgariep en Betsjoeanaland (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1948 DEEL I).
- DE KOCK, W.J. (red.): Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek. DELE I en II.
- DE VILLIERS, C.C.: Geslacht-Register der Oude Kaapsche Familien. DEEL 3-P tot Z. Kaapstad, 1894.
- DREYER, A.: Die Kaapse Kerk en die Groot Trek. Kaapstad, 1929.
- DREYER, A.: Die Voortrekkers en hul Kerk. Sketse uit die Kerklike Geskiedenis van die Groot Trek. Kaapstad, 1932.
- DREYER, N.: Die Rol van die Wolmarans-familie in kerk en staat teen die agtergrond van die Transvaalse geskiedenis tot 1884. In die geslagslyn na senator A.D.W. Wolmarans. Joseph, Josephus Johannes, Frederik Gerhardus, Frederik Gerhardus Andreas. (Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, U.P., 1968).
- DU PLESSIS, I.D.: Die rol van Willem Cornelius Janse van Rensburg in die geskiedenis van die Zuid-Afrikaansche Republiek (Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, U.P., 1964).
- DU PLESSIS, T.A.: M.W. Pretorius in die geskiedenis van die Suid-Afrikaanse Republiek en die Oranje-Vrystaat tot 1864 (Ongepubliseerde D.Phil.-tesis, U.P., 1947).
- DUVENHAGE, G.D.J.: Willem Hendrik Jacobsz se rol in die onafhanklikheid- en eenheidstrewe van die Voortrekkers op die Hoëveld (1847-1852) (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1956 DEEL I).
- ENGELBRECHT, S.P.: Die Nederduitsch Hervormde Gemeente Potchefstroom 1842-1942. Pretoria, s.j.
- ENGELBRECHT, S.P.: Geschiedenis van de Nederduits

- Hervormde Kerk in Zuid-Afrika.
DEEL I en II. Pretoria,
1920 en 1925.
- ENGELBRECHT, S.P.: Geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika.
Tweede hersiene en vermeerderde uitgawe. Pretoria, 1936.
- GRONUM, C.F.: Boere en Jagters in Ou Marico.
Vertellinge uit die geskiedenis van die ou Maricostreek. (Versamel en verwerk deur J.H. Coetzee). Potchefstroom, 1974.
- HATTINGH, J.L.: Die trekke uit die Suid-Afrikaanse Republiek en die Oranje-Vrystaat, 1795-1895.
(Ongepubliseerde D.Phil.-thesis, U.P., 1975).
- JEAL, T.: Livingstone. New York, 1973.
- JOOSTE, J.P.: Die Geskiedenis van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, 1859-1959. Potchefstroom, 1958.
- KISTNER, W.: The Anti-Slavery agitation against the Transvaal Republic, 1852-1868.
(Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1952 DEEL II).
- KRIEL, F.: Die lewe van Frans Lion Cachet met besondere toespitsing op sy betekenis vir die sending. Pretoria, s.j.
- KRÜGER, B.R.: Die Ontstaan van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika. Pretoria, 1957.
- KRÜGER, D.W.: Paul Kruger, DEEL I.
Johannesburg, 1961.
- LE ROUX, S.D.: Baanbrekers en Jagters van Suid-Afrika, 1760-1890. Kaapstad, 1940.
- LEHMANN, J.: The First Boer War. London, 1972.
- LEYDS, W.J.: Die Eerste Annexatie van de Transvaal. Amsterdam, 1906.
- LEYDS, W.J.: Het Insluiten van de Boeren-Republieken, DEEL I. Amsterdam, 1914.

- MALAN, J.H.: Die Opkoms van 'n Republiek, of die Geskiedenis van die Oranje-Vrystaat tot die jaar 1863. Bloemfontein, 1929.
- MEYER, I.M.: Die Republiek Land Goosen. (Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, UNISA, 1931).
- MIDGLEY, J.F.: The Orange River Sovereignty 1848-1854 (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1949 DEEL II).
- MOLEMA, S.M.: Montshisha 1815-1896. Barolong Chief and Patriot. Cape Town, 1966.
- MOUTON, J.A.: Genl. Piet Joubert in die Transvaalse Geskiedenis. (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1957 DEEL I).
- MULLER, C.F.J.: Die Britse Owerheid en die Groot Trek. Pretoria en Kaapstad, 1969.
- MULLER, C.F.J.: Die Oorsprong van die Groot Trek. Kaapstad en Johannesburg, 1974.
- MULLER, C.F.J. (red.): Vyfhonderd jaar Suid-Afrikaanse Geskiedenis. Pretoria, 1968.
- PELZER, A.N.: Geskiedenis van die Suid-Afrikaanse Republiek, DEEL I. Wordingsjare. Kaapstad, 1950.
- POTGIETER, C. en N.H. THEUNISSEN: Kommandant-Generaal Hendrik Potgieter. Johannesburg, 1938.
- POTGIETER, F.J.: Die Vestiging van die Blanke in Transvaal (1837-1886) met spesiale verwysing na die verhouding tussen die mens en die omgewing. (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1958 DEEL II).
- PRELLER, G.S.: Andries Pretorius. Lewensbeskrywing van die Voortrekker Kommandant-Generaal. (Tweede, verbeterde en vermeerderde uitgaaf). Johannesburg, 1940.
- REX, H.: Die Voorgeschiedenis en Geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Gemeente Zeerust (Marico) vanaf die Predikantskap van ds. Daniel

- Lindley (1840-1844), tot dié van ds. Samuel Young (1947-1971), beskrywe teen die agtergrond van die koms van die Blankes na Marico en die ontstaan van die dorp Zeerust. Pretoria, 1971.
- SCHOLTZ, G.D.: Die Geskiedenis van die Nederduitsche Hervormde of Gereformeerde Kerk van Suid-Afrika. DEEL I, 1842-1885. Elsiesrivier, 1956.
- SCHOLTZ, G.D.: Die Ontwikkeling van die Politieke Denke van die Afrikaner. DEEL II en III. Johannesburg, 1970 en 1974.
- SPOELSTRA, C.: Het Kerkelijk en Godsdiestig Leven der Boeren na den Grooten Trek. Historisch Kritisch Onderzocht. Kampen, 1915.
- TABLER, E.C.: Pioneers of South West Africa and Ngamiland, 1738-1880. Cape Town, 1973.
- TABLER, E.C.: The Far Interior. Chronicles of Pioneering in the Matabele and Mashona Countries, 1847-1879. Kaapstad, 1955.
- THEAL, G.M.: History of South Africa. VOL. VI, VII, VIII, IX and XI. (Facsimile Reprint by C. Struik). Cape Town, 1964.
- VAN DER WALT, A.J.H.; J.A. WIID, A.L. GEYER (red.s.) Verwerk en bygewerk deur D.W. KRÜGER: Geskiedenis van Suid-Afrika. (Tweede uitgawe). Kaapstad, 1968.
- VAN DYK, J.H.: Die Burgeroorlog in die Suid-Afrikaanse Republiek, 1860-1864. (Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, UNISA, 1932).
- VAN HEERDEN, J.J.: Die Kommandant-Generaal in die Geskiedenis van die Suid-Afrikaanse Republiek. (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1964 DEEL II).
- VAN JAARSVELD, F.A.: Die eenheidstrewe van die republiekse Afrikaners. DEEL I: Pioniershartstogte (1836-1864). Johannesburg, 1951.
- VAN JAARSVELD, F.A.: Die Ontwaking van die Afrikaanse Nasionale Bewussyn, 1868-1881. Johannesburg, 1959.

- VAN JAARVELD, F.A.: Die Veldkornet en sy aandeel in die opbou van die Suid-Afrikaanse Republiek tot 1870. (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1950 DEEL II).
- VAN JAARVELD, F.A.: Vaalrivier Omstrede Grenslyn. Johannesburg, 1974.
- VAN ROOYEN, T.S.: Die verhoudinge tussen die Boere, Engelse en Naturelle in die geskiedenis van die Oos-Transvaal tot 1882. (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1951 DEEL I).
- VAN SCHOOOR, M.C.E.: Politieke Groeperinge in Transgariep. 'n Differensiëring van politieke groepe tussen die Groot- en Vaal-riviere van die vroegste jare tot en met die Bloemfontein-Konvensie, 23 Februarie 1854. (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1950 DEEL II).
- WALKER, E.A.: A History of South Africa. London, 1928.
- WILLIAMS, B.: Cecil Rhodes. (First Greenwood Reprinting). New York, 1968.
- WICHMANN, F.A.F.: Die Wordingesgeskiedenis van die Zuid-Afrikaansche Republiek 1838-1860. (Argiefjaarboek vir Suid-Afrikaanse Geskiedenis, 1941 DEEL II).

II. LETTERKUNDIGE BRONNE

- ANDERSON, A.A.: Twenty-five Years in a Waggon. Sport and Travel in South Africa. (New Edition in One Volume). London, 1888.
- BALDWIN, W.C.: African Hunting and Adventure from Natal to the Zambezi including the Lake Ngami, the Kalahari Desert, Etc. From 1852 to 1860. Third Edition, London, 1894.
- BREDELL, H.C. en P. GROBLER: Gedenkskrifte van Paul Kruger. (In Afrikaans Oorgesit). Pretoria, 1947.
- CACHET, F. LION: Die Worstelstryd der Transvalers Aan Het Volk van Nederland Verhaald. Amsterdam, 1882.

- CACHET, F. LION.: *Vijftien Jaar in Zuid-Afrika.*
Brieven aan Een Vriend. DEEL I
en II. Leeuwarden, 1875.
- CHAPMAN, J.: *Travels in the Interior of South Africa.* VOL. I. London, 1968.
- CHAPMAN, J.: *Travels in the Interior of South Africa 1849-1863. Hunting and trading journeys from Natal to Walvis Bay and visits to Lake Ngami and Victoria Falls.* PART I.
Ed. E.C. Tabler. Balkema, Cape Town, 1971.
- CUMMING, R.G.: *Five Years of a Hunter's Life in the Far Interior of South Africa.* Paris, 1850.
- GILLMORE, P.: *The Great Thirst Land: A Ride through Natal, Orange Free State, Transvaal, and Kalahari Desert.* London, n.d.
- HOFSTEDE, H.J.: *Geschiedenis van den Oranje-Vrystaat.* 'S Gravenhage, 1876.
- HOLUB, E.: *Seven years in South Africa: Travels, Researches, and Hunting Adventures, between the Diamond-Fields and the Zambesi (1872-1879).* (Transl. by E.E. Frewer)
PART I. London, 1881.
- JORISSEN, E.J.P.: *Transvaalsche Herinneringen 1876-1896.* Amsterdam-Pretoria, 1897.
- KESTELL, J.D.: *Die Voortrekkers, 'n Kort Geskiedverhaal.* Tweede uitgawe, Kaapstad, 1920.
- LINDLEY, A.F.: *Adamantia. The Truth about the South African Diamond Fields.* London, 1873.
- LIVINGSTONE, D.: *Missionary Travels and Researches in South Africa; including a sketch of sixteen years' residence in the interior of Africa, and a journey from the Cape of Good Hope to Loanda on the West Coast; thence across the continent, down the river Zambezi, to the Eastern Ocean.* London, 1857.
- MACKENZIE, J.: *Austral Africa. Losing It or Ruling It, Being Incidents and*

-324-

Experiences in Bechuanaland, Cape Colony, and England. PART I. London, 1887.

MACKENZIE, J.: Ten Years North of the Orange River. A Story of Everyday Life and Work among the South African Tribes. From 1859-1869. Edinburgh, 1871.

MULLER, H.P.N.: Oude tijden in den Oranje-Vrystaat. Naar Mr. H.A.L. Hamelberg's nage=laten papieren beschreven. Leiden, 1907.

OATES, C.G. (red.): Matabele Land and the Victoria Falls. A Naturalist's Wanderings in the Interior of South Africa. From the letters and journals of the late Frank Oates, F.R.G.S. Second Edition. London, 1889.

PRELLER, G.S. (red.): Ons Goud Roman. Die Marais-Dagboek (1849-65) met Inleiding en en Aantekeninge. Pietermaritzburg, 1935.

PRELLER, G.S. (red.): Voortrekkermense. DEEL III. Kaapstad, 1922.

SELOUS, F.C.: A Hunter's Wanderings in Africa. Third Edition. London, 1893.

TABLER, E.C. (ed.): The Recollections of William Finaughty Elephant Hunter 1864-1875. Cape Town, Balkema, 1957.

TABLER, E.C. (ed.): To the Victoria Falls via Matabeleland. The Diary of Major Henry Stabb, 1875. Cape Town, Struik, 1967.

TABLER, E.C. (ed.): Zambezia and Matabeleland in the Seventies. PART II: The Journals of Richard Frewen, 1877-1878. London, 1960.

THOMAS, T.M.: Eleven Years in Central South Africa. London, 1872.

VAN OORDT, J.F.: Paul Kruger en de Opkomst der Zuid-Afrikaansche Republiek. Amsterdam, 1898.

WALLIS, J.P.R. (ed.): The Matabele Journals of Robert Moffat. PART I and II. London, 1945.

-325-

- WALLIS, J.P.R. (ed.): The Northern Goldfields Diaries of Thomas Baines. First Journey 1870-1871. VOL. II. London, 1946.
- WALLIS, J.P.R. (ed.): The Southern African Diaries of Thomas Leask 1865-1870. London, 1954.
- WANGEMANN, Th.: Maléo en Sekoekoeni. (Vertaal deur J.F.W. Grosskopf, uitgegee deur G.P.J. Trümpelmann. V.A.S. 32. Kaapstad, 1957.

III. PERIODIEKE PUBLIKASIES

- Die Burger, 1936 (enkele uitgawes).
- The Friend of the Free State and Bloemfontein Gazette, 1860-1869 (verskeie uitgawes).
- The Natal Witness, 1.9.1868.
- The Star, 17.10.1925.
- The Transvaal Advocate, 1869 (enkele uitgawes).
- Het Volksblad, 1863-1864 (enkele uitgawes).
- De Volksstem, 1875-1895 (enkele uitgawes).
- Die Volkstem, 1936 (enkele uitgawes).

IV. TYDSKRIF-ARTIKELS

- BACKEBERG, H.D.W.: Die Politieke Betekenis van die Eerste Hermannsburgse Sendelinge op die Transvaliese Wesgrens. Die Pad na die Noorde (1857-1864). (Historiese Studies, NO. 2, Oktober 1939).
- DE KOCK, W.J.: Eerste Spore in Zambesia. (Die Ruiter, 2 April 1948).
- DE KOCK, W.J.: In die land van Lobengula. (Die Huisgenoot, 13 Februarie 1948).
- ENGELBRECHT, S.P.: Johannes Willem Viljoen (Almanak voor de Nederduits Hervormde Kerk in Afrika, 1926).
- GRIMSEHL, H.W.: Die Rol van Stephanus Schoeman tydens die Burgeroorlog (1861-1864) (Historia, NO. 3, Desember 1957).

- MARTINS, H.: Ontdekker van Victoria-Waterval.
(Fleur, Julie 1947).
- MEIRING, P.G.J.: Twee Voorname Hollanders. Baan=brekers in Zuid-Afrika. (De Kerkbode, 27 Februarie 1924).
- PELZER, A.N.: Alexander McCorkindale en sy Skemas 1864-1866 (Historia, NO. 1, 1970).
- PELZER, A.N.: Die invloed van McCorkindale se Haweskemas op Britse Belang=stelling in Delagoabaai (Historia, NO. 2, 1970).
- PELZER, A.N.: Die Suid-Afrikaanse Republiek se ywer vir 'n eie hawe en A. McCorkindale se rol in verband daarmee. (Historia, NO. 3, 1970).
- PELZER, A.N.: Die "Arm-Blanke" in die Suid-Afrikaanse Republiek tussen die jare 1882 en 1899. (Historiese Studies, Januarie en Julie 1941 en Januarie en Mei 1942).
- RADEMAYER, J.I.: Die implikasies in verband met 'n opvolger vir Moselekatse as Matabele-Opperhoof. (Historiese Studies, April 1949).

V. REGERINGSPIBLIKASIES

TRANSVAAL Native Affairs Department: Short History of the Native Tribes of the Transvaal. Pretoria, 1905.

STAATS Courant der Zuid-Afrikaansche Republiek, 1858-1893 (verskeie uitgawes).

VI. ARGIVALE BRONNE

GEPUBLISEERDE BRONNE

- DACHS, A.J. (ed.): Papers of John Mackenzie. Johannesburg, 1975.
- ENGELBRECHT, S.P. (red.): Paul Kruger's Amptelike Briewe. Pretoria, 1925.
- KRYNAUW, D.W. en H.S. Pretorius (reds.): Transvaalse Argiefstukke Staatsekretaris Inkomende Stukke, 1850-1853. Pretoria, 1949.

- SCHAPERA, I. (ed.): David Livingstone Family Letters 1841-1856. PART II. London, 1959.
- SCHAPERA, I. (ed.): David Livingstone South African Papers 1849-1853. V.R.S. II-5, Cape Town, 1974.
- SUID-AFRIKAANSE ARGIEF= STUKKE O.V.S. 3: Notule van die Volksraad van die Oranje-Vrystaat III (Red.: D.C. JOUBERT).
- SUID-AFRIKAANSE ARGIEF= STUKKE TRANSVAAL 1-7: Notule van die Volksraad van die Suid-Afrikaanse Republiek I-VII (Redaksie: J.H. BREYTENBACH I-VI; H.S. PRETORIUS I; en D.C. JOUBERT V en VII).
- PRETORIUS, H.S., D.W. KRÜGER en C. BEYERS (reds.): Voortrekker-Argiefstukke 1829-1849. Pretoria, 1937.
- VAN JAARSVELD, F.A. (red.): Honderd basiese dokumente by die studie van die Suid-Afrikaanse Geskiedenis 1648-1961. Elsiesrivier, 1972.
- WALLIS, J.P.R. (ed.): The Matabele Mission. A Selection from the Correspondence of John and Emily Moffat, David Livingstone and others 1858-1873. London, 1945.

ONGEPUBLISEERDE BRONNE

A. KAAPSE ARGIEFBEWAARPLEK, KAAPSTAD

- Government House
G.H. 10/1 British Resident Bloemfontein 1845-1847.
G.H. 10/2 Sovereignty British Resident 1847-1849.
G.H. 10/3 Sovereignty Civil Commissioners and Magistrates 1848 and 1849.

B. VRYSTAATSE ARGIEFBEWAARPLEK, BLOEMFONTEIN

- H.C. 1/1/1 Letters received by the High Commissioner from the British Resident, 1846, February 15-1849, December 31.

C. TRANSVAALSE ARGIEFBEWAARPLEK, PRETORIA

1. Argief van die Staatsekretaris van die Z.A.R.
SS Staatsekretaris Inkomende Stukke en Staatsekretaris Uitgaande Stukke (Verskeie Bande, 1854-1891).

2. Argief van Uitvoerende Raad van die Z.A.R.
UR Besluite van die Uitvoerende Raad (Verskeie Bande).
3. Argief van Landdros Potchefstroom.
4. Argief van Landdros Marico.
5. Argief van Land Gosen (LG).
6. Argief Boerevoormanne (BV).
7. Argief Kommandant-Generaal (KG).
8. Weesheer en Meester van die Hooggereghof, Pretoria.
Boedel 7842 (1893) J.W. Viljoen;
3593 (1900) M.C. Viljoen, geb. Messer.
9. Aanwinste:
A787 (Preller) no. 213 Lëer 148: Getuienis omtrent
J.W. Viljoen.
All95 (Mikrofilm) London Missionary Society Archives.
10. Genealogiese stukke:
F.K. G6 3/3 Doopboek, Graaff Reinet, 1811-1814.
F.K. G10 5/1 Lidmateboek, Uitenhage.
F.K. G10 6/2 Huweliksboek, Uitenhage.
F.K. G10 4/2 Doopboek, Uitenhage, 1830-1840.
F.K. G10 4/3 Doopboek, Uitenhage, 1841-1843.